ਨੀਰਜ ਦੱਤਾ
ਬਨਾਮ
ਰਾਜ (ਐਨ.ਸੀ.ਟੀ. ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ)
(ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1669 ਦਾ 2009)
ਮਾਰਚ 17, 2023
[ਅਭੈ ਐਸ. ਓਕਾ ਅਤੇ ਰਾਜੇਸ਼ ਬਿੰਦਲ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ]

ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਐਕਟ, 1988 : ਧਾਰਾਵਾਂ 7, 13(1)(ਡੀ), 13(2) – ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਲਾਲਚ ਦੀ ਮੰਗ ਦਾ ਸਬੂਤ – ਅਭਿਯੋਗ ਦਾ ਕੇਸ ਕਿ ਇੱਕ ਜਾਲ ਬਿਛਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਬਿਜਲੀ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਆਇਆ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਅਤੇ 10,000 ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜੋ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ – ਸਪੈਸ਼ਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤ ਪਰਯਾਪਤ ਹਨ ਜੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਧਾਰਾਵਾਂ 7 ਅਤੇ 13(1)(ਡੀ)(ਆਈ) ਅਤੇ (ਦੋ) ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ – ਅਪੀਲ 'ਤੇ, ਫੈਸਲਾ : ਪੀਡਬਲਿਊ-5, ਸ਼ੈਡੋ ਗਵਾਹ ਦੇ ਸਬੂਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਮੰਗ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਭਿਯੋਗ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਵਰਤਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਹੈ – ਪੀਡਬਲਿਊ-5 ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਵੀ, ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ 10,000 ਰੁਪਏ ਦੀ ਮੰਗ ਲਾਲਚ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ – ਪੈਸੇ ਦੀ ਹਰ ਮੰਗ ਲਾਲਚ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ – ਇਸ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦੀ ਸਿਰਫ ਮੰਗ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵੱਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ – ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ, ਕੋਈ ਵੀ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਜੋ ਲਾਲਚ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਦੀ ਹੋਵੇ – ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 7 ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਦੀਆਂ ਸਮਗ੍ਰੀਆਂ ਸਥਾਪਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ ਅਤੇ ਨਤੀਜਤਨ, ਧਾਰਾ 13(1)(ਡੀ) 'ਤੇ ਅਪਰਾਧ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ – ਹੇਠਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਧਾਰਾਵਾਂ 7, 13(1)(ਡੀ), 13(2) – ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਲਾਲਚ – ਮੰਗ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰਤਾ – ਸਬੂਤ ਦੇ ਤਰੀਕੇ – ਫੈਸਲਾ: ਸਿੱਧੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ, ਮੰਗ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੋਰ ਸਬੂਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਦਿਆਂ, ਅਦਾਲਤ

ਫੈਸਲਾ: 1.1 ਧਾਰਾ 7 ਦੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਮੰਗ ਦਾ ਸਬੂਤ ਸਿਰਫ ਪੈਸੇ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਪਰ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੀ ਲਾਲਚ ਦੀ ਮੰਗ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪੀਡਬਲਿਊ-5 ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਆਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ

ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੂੰ, ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਮੀਟਰ ਸਬੰਧੀ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਅਤੇ 10,000 ਰੁਪਏ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਜਲਦੀ 'ਚ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਮੀਟਰ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਲਈ ਖ਼ਾਸ ਮੰਗ ਦੀ ਗਈ ਸੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ੈਡੋ ਗਵਾਹ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ 'ਚ। ਪੀਡਬਲਿਊ-5 ਨੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ 'ਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਗੱਲਬਾਤ ਹੋਈ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਹ ਨਿਸਕਰਸ਼ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਗ੍ਰੈਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਲਈ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵਿਚਕਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਿਊ-5 ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਨਕਦੀ ਕਿਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 16]

1.2. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਕੋਡ, 1973 ਦੀ ਧਾਰਾ 313 ਅਧੀਨ 17 ਅਪ੍ਰੈਲ 2000 ਨੂੰ, ਉਹ ਡੀਵੀਬੀ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਐਲਡੀਸੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਦਿਨ, ਉਹ ਉਪਭੋਗਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਕਾਇਆ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਆਯੋਜਿਤ ਇੱਕ ਇਕੱਠ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ

ਸਰਕਾਰੀ ਡਿਊਟੀ ਨਾਲ ਵਿਅਸਤ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਉਸ ਦਾ ਪੜੋਸੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਚਾਰਜ਼ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰੇ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਰਾਹੀਂ ਇੱਕ ਕਾਰ ਦੀ ਖਰੀਦ ਅਤੇ ਵੇਚਣ ਦਾ ਸੌਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਪਰਾਧੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਖਿਲਾਫ ਤਿੰਨ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟਾਂ (ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ.) ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਪੀਡਬਲਿਊ-5 ਨੂੰ ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰਸ਼ਨੇਤਰੀ ਵਿੱਚ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ। ਪੀਡਬਲਿਊ-5 ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦੀ ਸਹੀਤਾ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਪਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਨਕਾਰਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਪੀਡਬਲਿਊ-7, ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਕਾਰ ਵਿੱਚ 71,000 ਰੁਪਏ ਦੀ ਨਕਦੀ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਇਹ ਬਚਾਅ ਨੂੰ ਸਮਰਥਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਰਿਕਵਰੀ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਿਊ-5 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਮੰਗ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਭਿਯੋਗ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਭਾਵੇਂ ਪੀਡਬਲਿਊ-5 ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਸ਼ਨੇਤਰੀ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵੀ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ 10,000 ਰੁਪਏ ਦੀ ਮੰਗ ਗ੍ਰੈਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਹਰ ਇੱਕ ਮੰਗ ਜੋ ਪੈਸੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਗ੍ਰੈਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਲਈ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਪੈਸੇ ਲਈ ਮੰਗ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵੱਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 17][1011-ਐਫ-ਐਚ; 1012-ਏ, ਡੀ-ਈ]

1.3 ਮ੍ਰਿਤਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ 17 ਅਪ੍ਰੈਲ 2000 ਨੂੰ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਕਿ ਐਂਟੀ-ਕਰਪਸ਼ਨ ਬਿਊਰੋ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 6 ਮਈ 1996 ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਸ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੀਟਰ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ, ਉਸ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਮੀਟਰ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਪੈਰਾ 19 ਵਿੱਚ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ 25 ਅਪ੍ਰੈਲ 2000 ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੀ ਪਹਿਲ 'ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੀਟਰ ਚੋਰੀ ਹੋਣ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੀ ਕਥਿਤ ਮੰਗ ਦੇ 8 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ। ਵਿੱਚ ਤੱਥ, PW-7 ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਕਾਪੀ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਬਿਜਲੀ ਮੀਟਰ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾ। ਪੀਡਬਲਯੂ-7 ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸਨੇ ਅਜਿਹੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਅਰਜ਼ੀ, ਦੀ ਮੰਗ ਸੰਬੰਧੀ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਕੇਸ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਨਵੇਂ ਮੀਟਰ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਰਿਸ਼ਵਤ ਲੈਣਾ ਸ਼ੱਕੀ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 24 ਅਪ੍ਰੈਲ 2000 ਤੱਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਰਜਿਸਟਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਈ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ। ਇਹ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ 17 ਨੂੰ ਗ੍ਰੀਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮੰਗ ਸਬੰਧੀ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਕੇਸ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਬਿਜਲੀ ਮੀਟਰ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਅਪ੍ਰੈਲ 2000 ਸ਼ੱਕੀ [ਪੈਰਾ 18][1012-F-H; 1013-ਏ-ਬੀ]

1.4 ਕੋਈ ਵੀ ਹਾਲਾਤ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਜੋ ਕਿ ਗ੍ਰਹਿਣਤਾ ਲਈ ਮੰਗ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੰਦੇ ਹੋਣ। ਇਸ ਲਈ, ਪੀ.ਸੀ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 7 ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਤੱਤ ਸਥਾਪਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਅਤੇ ਨਤੀਜਤਨ, ਧਾਰਾ 13(1)(ਡੀ) ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 19, 20]

ਨੀਰਜ ਦੱਤਾ ਬਨਾਮ ਰਾਜ (ਸਰਕਾਰ ਐਨ.ਸੀ.ਟੀ. ਦਿੱਲੀ) 2022 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ.ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ. 1724 – ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਬੀ. ਜਯਰਾਜ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ (2014) 13 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 55 : [2014] 4 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 554; ਪੀ. ਸਤਿਆਨਾਰਾਇਣ ਮੂਰਤੀ ਬਨਾਮ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਆਫ ਪੁਲਿਸ, ਰਾਜ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ & ਅਨ੍ਹ. (2015) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 152; ਐਮ. ਨਰਸਿੰਗਾ ਰਾਓ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ (2001) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 691 : [2000] 5 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 584; ਐਨ. ਵਿਜੈਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਤਮਿਲ ਨਾਡੂ (2021) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 687 – ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਕੇਸ ਲਾਅ ਰੈਫਰੈਂਸ

[2014] 4 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 554 ਪੈਰਾ 4 ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ

(2015) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 152 ਪੈਰਾ 4 ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ

[2000] 5 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 584 ਪੈਰਾ 4 ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ

[2021] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 687 ਪੈਰਾ 11 ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ

ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਅਪੀਲੇਟ ਜੁਰਿਸਡਿਕਸ਼ਨ: ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 669 ਦਾ 2009.

ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਮਿਤੀ 02.04.2009 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਸੀ.ਆਰ.ਐਲ.ਏ. ਨੰਬਰ 04 ਦਾ 2007.

ਐਸ. ਨਾਗਮੁਥੁ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿੰਦਰ ਐਸ. ਗੁਲਾਟੀ, ਰਾਜ ਕਿਸ਼ੋਰ ਚੌਧਰੀ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ।

ਸੁਸ਼੍ਰੀ ਐਸ਼ਵਰਿਆ ਭਾਟੀ, ਜਯੰਤ ਕੇ. ਸੂਦ, ਏ.ਐਸ.ਜੀਜ਼., ਸ਼੍ਰੀਕਾਂਤ ਨੀਲੱਪਾ ਗੋਰਦਲ, ਸੁਸ਼੍ਰੀ ਸਨਿਧਾ ਮਹਿਰਾ, ਸੁਸ਼੍ਰੀ ਰੁਖਮਿਨੀ ਬੋਬਡੇ, ਸੰਜੇ ਕ੍ਰ. ਤਿਆਗੀ, ਆਦਿਤ ਖੋਰਾਨਾ, ਸੁਬ੍ਰਾਂਸ਼ੂ ਪਾਧੀ, ਉਦੈ ਖੰਨਾ, ਸੁਸ਼੍ਰੀ ਪੂਰਨਿਮਾ ਸਿੰਘ, ਸੁਸ਼੍ਰੀ ਮਨੀਸ਼ਾ ਚਾਵਾ, ਸੁਸ਼੍ਰੀ ਬੀ.ਐਲ.ਐਨ.ਸ਼ਿਵਾਨੀ, ਸੁਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਿਵਿਕਾ ਮਹਿਰਾ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਵਾਬਦੇਹ ਲਈ।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਨ

ਅਭੈ ਐਸ. ਓਕਾ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ।

ਤੱਥਾਕਥਿਤ ਪਹਿਲੂ

1. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜੱਜ ਨੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨਿਵਾਰਣ ਐਕਟ, 1988 (ਛੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, 'ਪੀ.ਸੀ. ਐਕਟ') ਦੀ ਧਾਰਾ 7 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 13(1)(ਡੀ) ਦੀਆਂ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (i) ਅਤੇ (ii) ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 13(2) ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ। ਸਹ-ਦੋਸ਼ੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਯੋਗੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ, ਨੂੰ ਪੀ.ਸੀ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 12 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ। ਸਹ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪੀ.ਸੀ. ਐਕਟ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੀ ਸਖਤ ਕੈਦ ਅਤੇ 15,000/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਭਰਨ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ। ਧਾਰਾ 7 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਲਈ, ਉਸ ਨੂੰ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਸਖਤ ਕੈਦ ਅਤੇ 5,000/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਭਰਨ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ। ਜੁਰਮਾਨਾ ਭਰਨ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਦੇ ਚੁੱਕਾਰੇ ਵਿੱਚ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਦੋਸ਼ੀਵਾਰੀ ਨੂੰ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਚੁਣੌਤੀਦਾਰ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।

2. ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ – ਸ਼੍ਰੀ ਰਵੀਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਪੀਡਬਲਿਊ-7, ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦਾ ਕਤਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਵਿਕਾਸ ਪੁਰੀ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਇੱਕ ਦੁਕਾਨ ਵਿੱਚ ਕਾਰਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦ ਅਤੇ ਵਿਕਰੀ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਕੇਸ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦੀ ਦੁਕਾਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬਿਜਲੀ ਮੀਟਰ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, 6ਵੀਂ ਮਈ 1996 ਨੂੰ ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਬਿਜਲੀ ਮੀਟਰ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ। 17ਵੀਂ ਅਪ੍ਰੈਲ 2000 ਨੂੰ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਕਿ ਉਸਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਐਂਟੀ-ਕਰਪਸ਼ਨ ਬਿਊਰੋ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 6ਵੀਂ ਮਈ 1996 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਸਦੀ ਦੁਕਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੀਟਰ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ, ਉਸਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਮੀਟਰ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰਾਂ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਬਿਜਲੀ ਮੀਟਰ ਲਗਵਾਏ ਸਨ, ਉਸਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਮਿਲਣਾ ਸੀ। 17ਵੀਂ ਅਪ੍ਰੈਲ 2000 ਨੂੰ, ਉਸਨੇ ਸਵੇਰੇ 7:30 ਵਜੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵਲੋਂ ਇੱਕ

ਟੈਲੀਫੋਨ ਕਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜੋ ਕਿ ਸਥਾਨਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਡੀ.ਵੀ.ਬੀ./ਬਿਜਲੀ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਉਸਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਮੀਟਰ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਘਰ ਬੁਲਾਇਆ। ਸਵੇਰੇ 8:00 ਵਜੇ, ਜਦੋਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਉਸਨਾਲ ਮਿਲਿਆ, ਉਸਨੇ ਮੀਟਰ ਲਗਵਾਉਣ ਲਈ 15,000 ਰੁਪਏ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਗੱਲਬਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਨੇ ਮੰਗ ਨੂੰ 10,000 ਰੁਪਏ ਤੇ ਤੈਅ ਕੀਤਾ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਅਨੁਸਾਰ, ਦੁਪਹਿਰ 4:00 ਵਜੇ ਜਦੋਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਮੀਟਰ ਲਈ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਅਤੇ 10,000 ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਦੇ ਕੋਲ ਉਸਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਸੀ।

3. ਅਭਿਯੋਗ ਦਾ ਕੇਸ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਜਾਲ ਬਿਛਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਿਊ-5, ਸ੍ਰੀ ਐਸ. ਕੇ. ਅਵਸਥੀ, ਸ਼ੈਡੋ ਗਵਾਹ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਅਤੇ ਛਾਪਾਮਾਰ ਦਲ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਸਮੇਤ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੀ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਦੁਪਹਿਰ 3:50 ਵਜੇ ਗਏ, ਤਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਉੱਥੇ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਲਗਭਗ 4:40 ਵਜੇ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਟੈਲੀਫੋਨ ਕਾਲ ਮਿਲੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਗਭਗ 5:30/6:00 ਵਜੇ ਆਵੇਗੀ। ਸ਼ਾਮ 5:20 ਵਜੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਆਈ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਅਤੇ 10,000 ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸਪੈਸ਼ਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤ ਪਰਿਆਪਤ ਸਨ ਜੋ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਫੈਸਲਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਮੰਗ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਸਾਬਤ ਹੋਈ ਸੀ। ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਪੈਸ਼ਲ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਦੋਸ਼ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

4. ਇਸ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੋਏ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ ਮਾਣਯੋਗ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਨੇ ਨਿਸਚਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ... ਬੈਂਚਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮਾਣਯੋਗ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੀ. ਜਯਰਾਜ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਪੀ. ਸਤਿਆਨਾਰਾਇਣ ਮੂਰਤੀ ਬਨਾਮ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਆਫ ਪੁਲਿਸ, ਰਾਜ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ & ਅਨੁ.2 ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਹਿਲਾਂ ਤਿੰਨ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਸਵਾਲ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ:

“ਜੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਲਾਭ ਦੀ ਮੰਗ ਦੇ ਸਿੱਧ ਜਾਂ ਮੁੱਖ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ, ਕੀ ਇਹ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀਪਣ/ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਨਿਸਕਰਸ਼ ਖਿੱਚਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਕ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸੈਕਸ਼ਨ 7 ਅਤੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 13(1)(ਡੀ) ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਸੈਕਸ਼ਨ 13(2) ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨਿਵਾਰਣ ਐਕਟ, 1988 ਦੁਆਰਾ ਅਭਿਯੋਜਨ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੋਰ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ।”

5. ਉਪਰੋਕਤ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ 15ਵੇਂ$_{\text{SUPERSCRIPT}}$ ਦਸੰਬਰ 20224 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਹਵਾਲਾ ਨੂੰ ਨਿਪਟਾਇਆ। ਮੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪੀਸੀ ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 7 ਅਤੇ 13(2) ਅਧੀਨ ਦੰਡਨੀਯ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਅਭਿਯੋਜਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ, ਅਭਿਯੋਜਨ ਗ੍ਰਹਿਣਤਾ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਭਰੋਸਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 74 ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਿਸਕਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਵਿਰੋਧੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀਆਂ

6. ਸ੍ਰੀ ਐਸ. ਨਾਗਮੁਥੁ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਰਿਸ਼ਠ ਵਕੀਲ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਲਾਭ ਦੀ ਮੰਗ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਰਿਸ਼ਠ ਵਕੀਲ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਕ ਵੱਲੋਂ ਲਾਭ ਦੀ ਮੰਗ ਦਾ ਸਬੂਤ ਪੀਸੀ ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 7 ਅਤੇ 13(1)(ਡੀ) ਅਧੀਨ ਦੰਡਨੀਯ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸ਼ਰਤ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਨਿਸਕਰਸ਼ ਅਨੁਮਾਨਾਂ ਅਤੇ ਕਲਪਨਾਓਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹਨ।

7. ਸੁਸ਼੍ਰੀ ਐਸ਼ਵਰਿਆ ਭਾਟੀ, ਅਭਿਯੋਜਨ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਈ ਵਾਧੂ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਚੁਣੌਤੀਯੁਕਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ PW-5 ਨੇ ਮੰਗ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਮੰਗ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਮੰਗ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋ ਜਾਣ 'ਤੇ, [ਅਭੈ ਐਸ. ਓਕਾ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ।]

ਇਹ ਮਾਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੀ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਮੋਟੀਵ ਜਾਂ ਇਨਾਮ ਦੇ ਅਸਤਿਤਵ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਏਐਸਜੀ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ

8. ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਵਿਸਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੀਸੀ ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 7 ਅਤੇ 13 ਨਾਲ ਨਿਪਟ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ 2018 ਦੇ ਐਕਟ 16 ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ 26ਵੀਂ ਜੁਲਾਈ 2018 ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਸੈਕਸ਼ਨ 7 ਅਤੇ 13 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੈਕਸ਼ਨ 7, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:

“7. ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਵਤ ਲੈਣਾ।—

ਜੋ ਕੋਈ ਵੀ, ਜਾਂ ਜੋ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਬਣਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ, ਆਪਣੇ ਲਈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਵੀ ਰਿਸ਼ਵਤ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮੋਟੀਵ ਜਾਂ ਇਨਾਮ ਵਜੋਂ, ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਸਰਕਾਰੀ ਫੰਕਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਫੇਵਰ ਜਾਂ ਡਿਸਫੇਵਰ ਦਿਖਾਉਣ ਜਾਂ ਨਾ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ, ਜਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਸੰਸਦ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸਥਾਨਕ ਅਥਾਰਟੀ, ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਪਨੀ ਨਾਲ ਜਿਸਨੂੰ ਸੈਕਸ਼ਨ 2 ਦੇ ਉਪਬੰਧ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨਾਲ, ਨਾਮਜ਼ਦ ਜਾਂ ਅਨਿਰਧਾਰਿਤ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਜਾਂ ਅਸੇਵਾ ਦੇਣ ਜਾਂ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ, ਉਸਨੂੰ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕੈਦ ਨਾਲ ਸਜ਼ਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਕਿ ਸੱਤ ਸਾਲ ਤੱਕ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੁਰਮਾਨਾ ਵੀ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਵਿਆਖਿਆਵਾਂ.-

(ਅ) “ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਬਣਨ ਦੀ ਉਮੀਦ”- ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਦਫਤਰ ਵਿੱਚ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਹ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਿਲਾ ਕੇ ਰਿਸ਼ਵਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇ ਕਿ ਉਹ ਜਲਦੀ ਹੀ ਦਫਤਰ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇਗਾ, ਤਾਂ ਉਹ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਇਸ ਸੈਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(ਬ) “ਰਿਸ਼ਵਤ”। “ਰਿਸ਼ਵਤ” ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਧਨਾਤਮਕ ਰਿਸ਼ਵਤਾਂ ਜਾਂ ਧਨ ਵਿੱਚ ਅੰਦਾਜ਼ਨ ਰਿਸ਼ਵਤਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(ਸੀ) “ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੁਆਵਜ਼ਾ”- “ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੁਆਵਜ਼ਾ” ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਉਸ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ ਤੇ (ਡੀ) “ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮੋਟੀਵ ਜਾਂ ਇਨਾਮ”। ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਉਹ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਜਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਰਿਸ਼ਵਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

(ਈ) ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦਾ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਇੱਕ ਟਾਈਟਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ

ਇਸ ਸੇਵਾ ਲਈ ਇਨਾਮ ਵਜੋਂ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਗ੍ਰੈਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਨੇ ਇਸ ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਹੈ।"

9. ਧਾਰਾ 13(1)(ਡੀ), ਜੋ ਸਬੰਧਤ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ:

"13.ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਵੱਲੋਂ ਅਪਰਾਧਿਕ ਦੁਰਵਿਵਹਾਰ।—

(1) ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧਿਕ ਦੁਰਵਿਵਹਾਰ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,-

(ਅ) .....

(ਬ) .....

(ਸ) .....

(ਡੀ) ਜੇ ਉਹ,-

(i) ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਾਧਨਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਆਪਣੇ ਲਈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਕੋਈ ਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼ ਜਾਂ ਧਨਾਤਮਕ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਜਾਂNONE

(ii) ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਆਪਣੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਦੁਰੁਪਯੋਗ ਕਰਦਿਆਂ, ਆਪਣੇ ਲਈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਕੋਈ ਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼ ਜਾਂ ਧਨਾਤਮਕ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਜਾਂNONE

(iii) ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਦਫਤਰ ਸੰਭਾਲਦਿਆਂ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਜਨਹਿਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਕੋਈ ਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼ ਜਾਂ ਧਨਾਤਮਕ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਜਾਂNONE

(ਈ) ....."

ਗ੍ਰੈਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮੰਗ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਸਾਈਨ ਕੁਆ ਨੋਨ ਹਨ PC ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 7 ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾਯਾਬ ਅਪਰਾਧ ਲਈ।

10. ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ5 ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਉੱਦ੍ਰਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਵਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 74 ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ: "74. ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਤੋਂ ਜੋ ਕੁਝ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:

(a) ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਕ ਵੱਲੋਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਲਾਭ ਦੀ ਮੰਗ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਦਾ ਸਬੂਤ ਅਭਿਯੋਗ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਮੁੱਦੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਅਧਿਨਿਯਮ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 7 ਅਤੇ 13(1)(d)(i) ਅਤੇ (ii) ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਕ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਵਿਕਲਪ ਦੇ ਹੈ।

(b) ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ, ਅਭਿਯੋਗ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਲਾਭ ਦੀ ਮੰਗ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਤੱਥ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਹ ਤੱਥ ਮੁੱਦਾ ਸਿੱਧੀ ਮੌਖਿਕ ਗਵਾਹੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(c) ਹੋਰ ਵੀ, ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਲਾਭ ਦੀ ਮੰਗ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਦਾ ਸਬੂਤ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਮੁੱਦਾ ਹੈ, ਸਿੱਧੀ ਮੌਖਿਕ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਗਵਾਹੀ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(d) ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਕ ਵੱਲੋਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਲਾਭ ਦੀ ਮੰਗ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਨਿੰਨ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਪਵੇਗਾ:

(i) ਜੇਕਰ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਮੰਗ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਕ ਸਿਰਫ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਲਾਭ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਅਧਿਨਿਯਮ ਦੀ ਧਾਰਾ 7 ਅਨੁਸਾਰ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਕ ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੰਗ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(ii) ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਕ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਮੰਗ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੰਗੀ ਗਈ ਗ੍ਰੈਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਕ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਲਾਭ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਮੰਗ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਕ ਵੱਲੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਧਿਨਿਯਮ ਦੀ ਧਾਰਾ 13(1)(d)(i) ਅਤੇ (ii) ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਹੈ।

(iii) ਉਪਰੋਕਤ (i) ਅਤੇ (ii) ਦੋਨੋਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਕ ਵੱਲੋਂ ਮੰਗ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਅਭਿਯੋਗ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਮੁੱਦੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਸਿਰਫ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਲਾਭ ਦੀ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਅਧਿਨਿਯਮ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ।

ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 7 ਜਾਂ ਧਾਰਾ 13(1)(d), (i) ਅਤੇ (ii) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ। ਇਸ ਲਈ, ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 7 ਅਧੀਨ, ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਘਰ ਲਿਆਉਣ ਲਈ, ਇੱਕ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵਲੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਕ ਦੁਆਰਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਕ ਵਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੰਗ ਜਦੋਂ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਕ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13(1)(d) ਅਤੇ (i) ਅਤੇ (ii) ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਹੋਵੇਗਾ।

(e) ਮੰਗ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਲਾਭ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸਬੰਧੀ ਤੱਥ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਲੋਂ ਕੇਵਲ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਆਧਾਰਭੂਤ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਮੌਖਿਕ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ। ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਤੱਥ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹੋਏ ਤੱਥ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਉਠਾਉਣ ਦਾ ਵਿਕਲਪ ਹੈ। ਬੇਸ਼ੱਕ, ਤੱਥ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਖਾਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾਰਜ ਦੀ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਅਨੁਮਾਨ ਬਰਕਰਾਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

(f) ਜੇਕਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ 'ਵਿਰੋਧੀ' ਹੋ ਜਾਵੇ, ਜਾਂ ਮਰ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ ਆਪਣੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਲਾਭ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੁਆਰਾ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮੌਖਿਕ ਜਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤ ਦੁਆਰਾ ਫਿਰ ਤੋਂ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਅਭਿਯੋਗ ਪੱਖ ਮੌਕਾ ਸਬੂਤ ਦੁਆਰਾ ਕੇਸ ਸਾਬਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੁਕੱਦਮਾ ਨਹੀਂ ਰੁਕਦਾ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਨਾਲ ਦੋਸ਼ੀ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਕ ਦੀ ਬਰੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(g) ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 7 ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਧਾਰਾ 20 ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਅਨੁਮਾਨ ਉਠਾਉਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਲਾਭ ਉਸ ਸੈਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਮਕਸਦ ਜਾਂ ਇਨਾਮ ਲਈ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਅਨੁਮਾਨ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਨੁਮਾਨ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਅਨੁਮਾਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਠਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਬੇਸ਼ੱਕ, ਇਹ ਅਨੁਮਾਨ ਵੀ ਖਾਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਧਾਰਾ 20 ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13(1)(d) (i) ਅਤੇ (ii) 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

(h) ਅਸੀਂ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਅਨੁਮਾਨ ਉਪਰੋਕਤ ਬਿੰਦੂ (e) ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਤੱਥ ਦੇ ਅਨੁਮਾਨ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲਾ ਇੱਕ ਲਾਜ਼ਮੀ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਾਅਦ ਵਾਲਾ ਵਿਕਲਪਿਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੈ।"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਜਿਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 76 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ:

"76. ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਭੇਜੇ ਗਏ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ:

ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਸਬੂਤ (ਸਿੱਧ, ਮੁੱਖ, ਮੌਖਿਕ/ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤ) ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ, ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 7 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 13(1)(ਡੀ) ਨੂੰ ਧਾਰਾ 13(2) ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਲੋਕ ਸੇਵਕ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਪਣ/ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼ ਖਿੱਚਣਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੈ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਰ ਸਬੂਤਾਂ ਉੱਤੇ ਜੋ ਅਭਿਯੋਜਨ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

11. ਪੀ.ਸੀ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਅਧੀਨ ਧਾਰਣਾ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਕੇ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਵਲ ਮੁੱਦੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਉੱਤੇ, ਧਾਰਾ 20 ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਧਾਰਣਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਲਾਭ ਧਾਰਾ 7 ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਉਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਇਨਾਮ ਲਈ ਸੀ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ 2018 ਦੇ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੌਜੂਦ ਸੀ)। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਤਿੰਨ ਮਾਣਯੋਗ ਜੱਜਾਂ ਦੀਆਂ ਬੈਂਚਾਂ ਦੇ ਦੋ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜੋ ਬੀ. ਜਯਰਾਜ ਅਤੇ ਸਤਿਆਨਾਰਾਇਣ ਮੂਰਤੀ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਇੱਕ ਹੋਰ ਫੈਸਲਾ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਐਨ. ਵਿਜਯਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਤਮਿਲ ਨਾਡੂ ਰਾਜ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜੋ ਬੀ. ਜਯਰਾਜ ਅਤੇ ਪੀ. ਸਤਿਆਨਾਰਾਇਣ ਮੂਰਤੀ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਲਏ ਗਏ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦਾ ਅਨੁਸਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪੀ.ਸੀ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਅਧੀਨ ਧਾਰਣਾ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕੇਸ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਪੈਰਾ 9 ਵਿੱਚ ਨਿਪਟਾਇਆ ਹੈ। ਪੈਰਾ 9 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ:

"9. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਅਧੀਨ ਖਿੱਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਧਾਰਣਾ ਕੇਵਲ ਧਾਰਾ 7 ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 13(1)(ਡੀ)(ਆਈ) ਅਤੇ (ਦੋ) ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਨਹੀਂ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਘਟਨਾ ਵਿੱਚ, ਕੇਵਲ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਲਾਭ ਦੀ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਦੇ ਸਬੂਤ ਉੱਤੇ ਹੀ ਧਾਰਾ 20 ਅਧੀਨ ਇਹ ਧਾਰਣਾ ਖਿੱਚੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਲਾਭ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਲਾਭ ਦੀ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੋਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਅਧੀਨ ਧਾਰਣਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।" ਲਾਭ ਦੀ ਮੰਗ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਲਾਭ ਦਾ ਅਨੁਸਰਣ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਧਾਰਣਾ ਅਧੀਨ ਧਾਰਾ 20 ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੱਥਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦ ਹਨ।"

(ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਧਾਰਾ 20 ਅਧੀਨ ਧਾਰਣਾ ਸਿਰਫ ਉਸ ਸਮੇਂ ਬੁਲਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਧਾਰਾ 7 ਅਧੀਨ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਦੋ ਮੂਲ ਤੱਥ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਣ। ਕਿਹੇ ਗਏ ਦੋ ਮੂਲ ਤੱਥ ਹਨ 'ਮੰਗ' ਅਤੇ 'ਸਵੀਕਾਰ' ਦੀ ਗ੍ਰਹਿਣਤਾ। ਧਾਰਾ 20 ਅਧੀਨ ਧਾਰਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਤੱਕ ਉਲਟ ਸਾਬਤ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਗ੍ਰਹਿਣਤਾ ਦੀ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 7 ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਮੋਟੀਵ ਜਾਂ ਇਨਾਮ ਲਈ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਗ੍ਰਹਿਣਤਾ ਦੀ ਮੰਗ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਦੇ ਮੂਲ ਤੱਥ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਣ, ਜਦ ਤੱਕ ਉਲਟ ਸਾਬਤ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਗ੍ਰਹਿਣਤਾ ਨੂੰ ਮੋਟੀਵ ਜਾਂ ਇਨਾਮ ਲਈ ਮੰਗਿਆ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 7 ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਧਾਰਣਾ ਖਾਰਜ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸੰਭਾਵਨਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੀ,

ਦੋਸ਼ੀ ਇਸ ਧਾਰਣਾ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

12. ਐਨ. ਵਿਜੈਕੁਮਾਰ5SUPERSCRIPT ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਤਿੰਨ ਮਾਣਯੋਗ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬੈਂਚ ਨੇ ਧਾਰਾ 20 ਅਧੀਨ ਧਾਰਣਾ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 7 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 13(1)(ਡੀ) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ (ਆਈ) ਅਤੇ (ਦੂਜੀ) ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਧਾਰਾ 13(2) ਦੇ ਪੀਸੀ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾਯਾਬ ਅਪਰਾਧਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨਾਲ ਨਿਪਟਿਆ। ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 26 ਵਿੱਚ, ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ:

"26. ਇਹ ਵੀ ਬਰਾਬਰ ਪ੍ਰਤੀਸਥਾਪਿਤ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ ਬਰਾਮਦਗੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਖਿਲਾਫ ਅਭਿਯੋਗ ਦੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਦਰਭ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਸੀ.ਐਮ. ਗਿਰੀਸ਼ ਬਾਬੂ ਬਨਾਮ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. [ਸੀ.ਐਮ. ਗਿਰੀਸ਼ ਬਾਬੂ ਬਨਾਮ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ., (2009) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 779 : (2009) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. (ਕ੍ਰਿ) 1] ਅਤੇ ਬੀ. ਜਯਰਾਜ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਆਫ ਏ.ਪੀ. [ਬੀ. ਜਯਰਾਜ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਆਫ ਏ.ਪੀ., (2014) 13 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 55 : (2014) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. (ਕ੍ਰਿ) 543] ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜਦੋਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 7, 13(1)(ਡੀ)(ਆਈ) ਅਤੇ (ਦੂਜੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਲਜ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਰਿਸ਼ਵਤ ਨੂੰ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਪੈਸੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ। ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਗ੍ਰਹਿਣਤਾ ਲਈ ਮੰਗ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਮੁਦਰਾ ਨੋਟਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਜਾਂ ਬਰਾਮਦਗੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਕਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ ਤਦ ਹੀ ਧਾਰਾ 20 ਅਧੀਨ ਧਾਰਣਾ ਖਿੱਚੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਗ੍ਰਹਿਣਤਾ ਲਈ ਮੰਗ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਵੀ ਬਰਾਬਰ ਪ੍ਰਤੀਸਥਾਪਿਤ ਹੈ ਕਿ ਆਪਰਾਧਿਕ ਨਿਆਂਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਮਾਸੂਮੀਅਤ ਦੀ ਆਰੰਭਿਕ ਧਾਰਣਾ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਬਰੀਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਦੁੱਗਣੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।"

(ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਇਸ ਲਈ, ਲਾਲਚ ਦੀ ਮੰਗ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

13. 26ਵੀਂ ਜੁਲਾਈ 2018 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੌਜੂਦ ਧਾਰਾ 7, ਮੌਜੂਦਾ ਧਾਰਾ 7 ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਸੀ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਅਸੋਧਿਤ ਧਾਰਾ 7 ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿੱਚ "ਕੋਈ ਵੀ ਲਾਲਚ" ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬਦਲੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 7 ਵਿੱਚ "ਲਾਲਚ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਸ਼ਬਦ "ਅਣਉਚਿਤ ਲਾਭ" ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਦੋਸ਼ ਲਾਲਚ ਦੀ ਮੰਗ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੋਟੀਵ ਜਾਂ ਇਨਾਮ ਵਜੋਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਲਾਲਚ ਦੀ ਮੰਗ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਮੋਟੀਵ ਜਾਂ ਇਨਾਮ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਧਾਰਾ 7 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਧਾਰਾ 20 ਅਧੀਨ ਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦੇ ਕੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਮੰਗ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਦੇ ਮੂਲ ਦੋਸ਼ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਣ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਧਾਰਾ 13(1)(ਡੀ) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ (ਆਈ) ਅਤੇ (ਦੂਜੀ) ਅਧੀਨ ਦੰਡਨੀਯ ਅਪਰਾਧ ਨਾਲ ਵੀ ਸਬੰਧਤ ਹਾਂ ਜੋ ਕਿ ਪੀਸੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13(2) ਅਧੀਨ ਦੰਡਨੀਯ ਹੈ। ਧਾਰਾ 13 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਉਪਬੰਧ (ਡੀ), ਜੋ ਕਿ 26ਵੀਂ ਜੁਲਾਈ 2018 ਦੇ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪੁਸਤਕ ਉੱਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉੱਦਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਧਾਰਾ 13(1)(ਡੀ) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ (ਆਈ) ਅਤੇ (ਦੂਜੀ) ਦੀ ਸਪਸ਼ਟ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਲਾਲਚ ਦੀ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਦਾ ਸਬੂਤ ਧਾਰਾ 13(1)(ਡੀ) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ (ਆਈ) ਅਤੇ (ਦੂਜੀ) ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਇੱਕ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਕ ਦੁਆਰਾ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਲਾਲਚ ਦੀ ਮੰਗ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਮੌਖਿਕ ਜਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਿਆਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਕ ਦੀ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀਪਨ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼ ਖਿੱਚਣਾ ਸੰਭਵ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਪੀਸੀ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 7 ਅਤੇ 13(1)(ਡੀ) ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 13(2) ਅਧੀਨ ਦੰਡਨੀਯ ਹਨ। ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਧੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ, ਮੰਗ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਸਬੂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

14. ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਕ ਦੁਆਰਾ ਲਾਲਚ ਦੀ ਮੰਗ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਮੌਲਿਕ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨਾਲ ਨਿਪਟ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਮੰਗ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਬੂਤ ਸਿਰਫ ਸਿੱਧੇ ਮੌਖਿਕ ਜਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਸਬੂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਲਾਲਚ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਅਭਿਯੋਗ ਨੂੰ ਹਰ ਇੱਕ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀਪਨ ਦਾ ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼ ਖਿੱਚਣ ਲਈ ਕਹਿਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਤੱਥ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਹੀ ਅਨੁਮਾਨ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕਿ ਲਾਲਚ ਦੀ ਮੰਗ ਦੋਸ਼ੀ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਸਾਨੂੰ ਜਾਂਚ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਸਿੱਧਾ ਸਬੂਤ ਹੈ ਮੰਗ. ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸਦਾ ਕੋਈ ਸਿੱਧਾ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਮੰਗ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਹੈ ਮੰਗ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹਾਲਾਤੀ ਸਬੂਤ। ਸਬੂਤ ਦਾ ਵਿਚਾਰ

ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਣਾ

15. ਹੁਣ, ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤਾਂ ਵੱਲ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ, ਅਭਿਯੋਗ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਿੱਧ ਸਬੂਤ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-5 – ਸ੍ਰੀ ਐਸ.ਕੇ. ਅਵਸਥੀ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਂਚਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਿਆ। ਛਾਪਾਮਾਰ ਟੀਮ ਵਿੱਚ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-5, ਸ੍ਰੀ ਐਸ.ਕੇ. ਅਵਸਥੀ, ਸਿੰਚਾਈ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀ; ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-6, ਸ੍ਰੀ ਓ.ਡੀ. ਯਾਦਵ, ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਅਤੇ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-7, ਸ੍ਰੀ ਨਿਰੰਜਨ ਸਿੰਘ, ਏ.ਸੀ.ਪੀ. ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੀ, ਅਭਿਯੋਗ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਮੰਗ 17 ਅਪ੍ਰੈਲ 2000 ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਉਸਦੇ ਘਰ ਮਿਲਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਮੰਗ 'ਤੇ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਭਿਯੋਗ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਦੂਜੀ ਮੰਗ ਜਾਲ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪਹਿਲੀ ਮੰਗ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵੀ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉੱਥੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਭਿਯੋਗ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-5 ਨੇ 17 ਅਪ੍ਰੈਲ 2000 ਨੂੰ ਲਗਭਗ 5:20 ਵਜੇ ਦੂਜੀ ਮੰਗ ਦੇ ਗਵਾਹ ਸਨ। ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-5 ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਬੂਤ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਜਾਲ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਉਸਦੀ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਲਗਭਗ 3:50 ਵਜੇ ਆਵੇਗਾ, ਪਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਟੈਲੀਫੋਨ ਕਾਲ ਮਿਲੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ 5:30/6:00 ਵਜੇ ਆਵੇਗੀ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-5 ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਲਗਭਗ 5:20 ਵਜੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੀ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਆਇਆ। ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-5 ਦਾ ਵਰਜਨ, ਜੋ ਅਭਿਯੋਗ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਗ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ: "ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਨੀਰਜ ਦੁੱਤਾ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਿਜਲੀ ਮੀਟਰ ਬਾਰੇ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਅਤੇ 10,000 ਰੁਪਏ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਜਲਦੀ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਿਜਲੀ ਮੀਟਰ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਅਤੇ 10,000 ਰੁਪਏ ਦੇ ਜੀ.ਸੀ. ਨੋਟ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਨੀਰਜ ਦੁੱਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਮੀਜ਼ ਦੀ ਖੱਬੀ ਜੇਬ ਤੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਉਸਦੇ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਦੇ ਦਿੱਤੇ। ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਨੀਰਜ ਦੁੱਤਾ ਨੇ ਉਹ ਜੀ.ਸੀ. ਨੋਟ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਯੋਗੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਗਿਣਨ ਲਈ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸਦਾ ਕੰਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।"

(ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਮੁੱਖ ਜਾਂਚ ਦਾ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਅਤੇ ਰਿਕਵਰੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ, ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਕੀ ਅਭਿਯੋਜਨ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵੱਲੋਂ ਗ੍ਰੈਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਧਾਰਾ 7 ਦੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਮੰਗ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਸਿਰਫ ਪੈਸੇ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਪਰ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੁਆਵਜੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਗ੍ਰੈਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮੰਗ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪੀਡਬਲਿਊ-5 ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੀ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਆਈ, ਉਸਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਮੀਟਰ ਸਬੰਧੀ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਅਤੇ 10,000 ਰੁਪਏ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਜਲਦੀ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਬਿਜਲੀ ਮੀਟਰ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਲਈ ਗ੍ਰੈਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੰਗ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ

ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸ਼ੈਡੋ ਗਵਾਹ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਿਊ-5 ਨੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਵਿਚਕਾਰ ਉਸ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਚਰਚਾ ਹੋਈ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਹ ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਗ੍ਰੈਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵਿਚਕਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਿਊ-5 ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ ਸੀ ਕਿ ਨਕਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਕਿਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਸੀ।

ਅਸੀਂ ਇੱਥੇ ਨੋਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਕੋਡ, 1973 (ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ.) ਦੀ ਧਾਰਾ 313 ਅਧੀਨ ਕਿਹਾ ਹੈ, 17 ਅਪ੍ਰੈਲ 2000 ਨੂੰ, ਉਹ ਡੀ.ਵੀ.ਬੀ. ਦਫਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਐਲ.ਡੀ.ਸੀ. ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਦਿਨ, ਉਹ ਉਪਭੋਗਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਕਾਇਆ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਆਯੋਜਿਤ ਇੱਕ ਇਕੱਠ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰੀ ਡਿਊਟੀ ਨਾਲ ਵਿਅਸਤ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਬਿਆਨ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਉਸ ਦਾ ਪੜੋਸੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਜਲੀ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਰਾਹੀਂ ਇੱਕ ਕਾਰ ਦੀ ਖਰੀਦ ਅਤੇ ਵਿਕਰੀ ਦਾ ਸੌਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਪਰਾਧੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਖਿਲਾਫ ਤਿੰਨ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟਾਂ (ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ.) ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਪੀਡਬਲਿਊ-5 ਨੂੰ ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂਵਲੀ ਵਿੱਚ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੰਬੰਧਿਤ

PW-5 ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਵਾਬ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ:

"ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਜਾਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੀਰਜ ਦੱਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ

ਕੈਸ਼ੀਅਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਟਾਫ ਨਾਲ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਪੰਜ ਮੈਂਬਰ ਸਨ, ਨੇ ਇੱਕੋ ਵਿਤਰਣ ਬਿੰਦੂ ਕੈਂਪ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕਿ ਜੈ ਵਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਵਿੱਚ 71,000 ਰੁਪਏ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸਟਾਫ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲ ਆ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਰੁਕਣਾ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਉਸਦਾ ਪੜੋਸੀ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸਦੀ ਪਿਛਲੀ ਕਾਰ ਦੇ ਬਕਾਇਆ ਵਿਕਰੀ ਦੇ ਪੈਸੇ 1 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਸਕੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਰਾਹੀਂ ਐਮ/ਐਸ. ਸਾਗਰ ਮੋਟਰਜ਼ ਨੂੰ ਵੇਚਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਭੁਗਤਾਨ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਰਾਹੀਂ ਐਮ/ਐਸ. ਸਾਗਰ ਮੋਟਰਜ਼ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ ਸੀ।"

ਇੱਥੇ ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ PW-5 ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦੀ ਸਹੀਤਾ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਪਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਇਨਕਾਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, PW-7, ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਕਾਰ ਵਿੱਚ 71,900 ਰੁਪਏ ਮਿਲੇ ਸਨ। ਇਹ ਬਚਾਅ ਨੂੰ ਸਮਰਥਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਰਿਕਵਰੀ ਡਰਾਈਵ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

PW-5 ਦੇ ਸਬੂਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਮੰਗ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਭਿਯੋਗ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਲੇ ਹੀ PW-5 ਦੇ ਮੁੱਖ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕਰਨਾ ਵੀ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ 10,000 ਰੁਪਏ ਦੀ ਮੰਗ ਗ੍ਰਤੀਕਾਰਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਹਰ ਇੱਕ ਪੈਸੇ ਦੀ ਮੰਗ ਗ੍ਰਤੀਕਾਰਨ ਲਈ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਹ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਅਜਿਹੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਅਜਿਹੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ, ਨਵੇਂ ਬਿਜਲੀ ਮੀਟਰ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੀ ਮੰਗ ਸੰਬੰਧੀ ਅਭਿਯੋਗ ਦਾ ਕੇਸ ਸ਼ੱਕੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, 24ਵੀਂ ਅਪ੍ਰੈਲ 2000 ਤੱਕ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਮੰਗ ਸੰਬੰਧੀ ਅਭਿਯੋਗ ਦੇ ਕੇਸ ਨੂੰ 17ਵੀਂ ਅਪ੍ਰੈਲ 2000 ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਬਿਜਲੀ ਮੀਟਰ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ੱਕੀ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

19. ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਜਿਹੇ ਕੋਈ ਹਾਲਾਤ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਜੋ ਗ੍ਰੈਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ। ਇਸ ਲਈ, ਪੀ.ਸੀ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 7 ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਤੱਤ ਸਥਾਪਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਅਤੇ ਨਤੀਜਤਨ, ਧਾਰਾ

13(1)(ਡੀ) ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

20. ਇਸ ਲਈ, ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਸਫਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਚੁਕੌਤੀ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨਤ ਬੌਂਡ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਅਪੀਲ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੈ।

ਨਿਧੀ ਜੈਨ
ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ : ਯਸ਼ ਚਵਨ ਅਤੇ ਤਮਨਾ, ਐਲ.ਸੀ.ਆਰ.ਏ)

ਅਪੀਲ ਮਨਜ਼ੂਰ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Vasu Gupta
Advocate